

REPORTÁŽNÍ OHLÉDNUTÍ ZA KRIMINÁLNÍM PŘÍPADEM Z 50. LET MINULÉHO STOLETÍ

Roman CÍLEK

DNY PO NOCI PLNÉ DEŠTĚ

PROLOG

Už je tomu dávno, velmi dávno.

Brána zaskřípěla a z kliky se mi do dlaně vydrolily slupky rzi. Venkovský hřbitůvek, všíty jako šedá záplata do zeleně luk a žlutě obilních čtverců. Z krajních domků dědiny je to sem dobrých pět set metrů – živí tu ctí své mrtvé, ale nechtějí je mít příliš blízko. Brzy jsem našel místo, kvůli kterému jsem přijel. O dva kříže dál klečela stařenka a hleděla někam, kam je člověku dopřáno dohlédnout až v jejím věku, ústa sotva slyšitelně šeptala: „Otče náš, jenž jsi na nebesích...“ Hrob, u kterého jsem stál, byl prostý jako obyčejný lidský život: hladká deska, jméno, data počátku a konce, fotografie pětaticátníka s tmavými vlasy a očima, jež jako by už předem čekaly bolest. A ležela tu i povadlá, sluncem vyšisovaná kytice rudých mečíků.

„Znal jste ho?“ přerušila žena věty otčenáše, ale nečekala na odpověď: „Já ano. Dobře jsem ho znala.“

Jméno nevyslovila. Pochopila, že vím, oč jde, tady to zřejmě věděl každý, i když tělo člověka Vladimíra Smutného se v půdě pod mýma nohama již přemnoho let rozpadalo v prach. Dlouhé dny a noci pátrání kriminálky, výslechy svědků, úkladná vražda a dvě sebevraždy, tragédie o několika dějstvích, s četnými zvraty a se smutným finále, to vše mělo pevné místo v paměti zdejších lidí. Vesnice zapomíná pomaleji než úspěchané město: zapomíná mnohdy až teprve smrtí, a ani to ne hned.

„Znala jsem ho,“ zopakovala a rty se jí změnilly v kruté přímký. „Zlatý chlapec. Ty dva, co ho zabili, měli pověsit. A když ne oba, aspoň tu ženskou. Aspoň tu.“

Pak už mne přestala vnímat.

„....Odpust' nám naše viny, jakož i my...“

„Sbohem, paní,“ řekl jsem a odvrátil jsem se. Byl nejvyšší čas: žena, o níž stařena hovořila, už na mne čekala. Otřel jsem si z čela pot. Bylo dusno a od hor se blížila bouřka. Skoro jako kdybych cítil chvění elektrických výbojů v ovzduší.

DĚJSTVÍ PRVNÍ: ČIN

Tehdy, v noci z neděle 10. na pondělí 11. listopadu 1957, hustě přšelo už od půlnoci. Ves ještě spala a jen z jediného stavení se draly do tmy obrazy světla. Vladimír Smutný kouřil první ranní cigaretu a skládal si věci do aktovky. Svačina, časopis, vypraná košile, jízdní řád. Ten vozil skoro zbytečně, vše potřebné znal z paměti. Ve 2.30 musí vyjít z domu, pět kilometrů na zastávku, to je dobrá hodinka chůze, ve 3.50 odtud odjíždí osobák do Ostravy–Přívozu, tam přesedne na pražský rychlík. Co nenaspal v posteli, doklímá v kupé. Noční štrapáce ve vlacích, toť osud a prokletí couravých mon-
térů, daň za trochu slušné výdělků a pár korun odlučného. Už půl roku dojížděl svářeč Smutný na stavbu do Kralup, v pátek v noci domů, v pondělí brzy ráno zase zpět.

Chtělo se mu spát, ale naučil se nebrat to na vědomí.

„Ve středu pošlu výplatu,“ rozloučil se s polospící manželkou.

Nebudil ji, až před půlnocí se autobusem vrátili z divadla v Ostravě. Potom na něho ještě byla hodná a kus té rozechvělé chvíly v něm přetrvával i teď. U vrátek si vyhrnul límec kabátu. Vydal se zkratkou přes luka a slyšel, jak boty čvachtají v trávě. Ohlédl se: už v ložnici zhasla. Ještě půl kilometru a dostanu se na státočku, utěšoval se. Nahmátl v kapse včerejší vstupenky z divadla, osmá řada, sedadla 12 a 13... Desdemona zemřela, Othello plakal, Jago se zrádně usmíval. Potom lidé v hledišti tleskali a mrtvá Desdemona se ukláněla stejně živě jako živý mouřenín.

Konečně silnice.

Ve vlaku se ohřeji a usuším, uvažoval, hlavně aby topili. Othello se potil, když škrtil svou ženu, vzpomněl si, kapky potu měly černou barvu a pod nimi, až z té osmé řady to viděl, světlala kůže. V dálce se teď chraplavě rozštěkal pes. A za rychle krácejícím mužem se ve chvíli, kdy štěkot ještě dozníval krajinou, mihl zálužný stín. Měl silné ruce, ten včerejší Othello. Silné ruce a štíhlý krk Desdemony. Tmavé kapky potu. A opona... svírající neprůhledná opona, tmavější než černá téhle deštivé noci.

● ● ●

„Bydlíme kousek od státní silnice. Ve čtvrt na čtyři jsem šel na záchod. Pokaždé se ze zvyku dívám na hodiny. Od silnice jsem zaslechl výkřik a jakési skučení. Netrvalo to dlouho, snad jen pár vteřin. Myslel jsem si, že to křičí nějaký opilec, a tak jsem mávl rukou a šel jsem si lehnout.“

(Z výpovědi svědka Aloise Michálka)

● ● ●

Rozžatý reflektor auta vytrhával ze tmy kus silnice, příkop a pár čtverečních metrů louky. „Rozejděte se!“ odháněl zavázaný strážmistr zvědavce, kteří se tlačili stále blíž, podobni nočním můrám, jež se v houfích bezhlavě vrhaly do kuzele světla a zanikaly v něm.

„Protokol o ohledání místa činu (nálezu),“ zaznamenával zatím do bloku nadporučík Šrubař, vedoucí výjezdové skupiny. „Dne 19. listopadu našla se mrtvola muže v rourobetonové propusti okresní silnice číslo... Podle občanského průkazu se jedná o svářeče Vladimíra Smutného, narozeného 24. července... Ohledání uskutečněno od 17.10 do 19.15 hod. za úplné tmy při použití automobilových světel.“

Lidské tělo, jež bylo středem všeho dění, leželo na okraji vozovky a sklánělo se nad ním úřední lékař. Poprvé se však k němu v podvečer přiblížil někdo jiný.

„Z příkopu,“ vypověděla o tom při výslechu Alžběta Silná, „jsem vyhrabovala trávu. Když jsem se dostala až k propusti, sáhla jsem dovnitř hráběmi a potom jsem uviděla koženou aktovku a pod ní kulatý předmět, který vypadal jako hlava. Ihned jsem běžela k traktoristovi ze státního statku, který skládal hnůj. Ten se mnou přišel k propusti, podíval se dovnitř a prohlásil, že tam leží člověk.“

Člověk již několik dní nenávratně mrtvý.

„Prý má dvě malé dcery,“ řekl Šrubařovi poručík s hvězdičkami ještě čerstvými, když si pucvolem utíral zablácené dlaně.

„Slyšel jsem.“

Šrubař zaregistroval, že se poručíkovi klepou prsty a skoro ho to v tom sychravém večeru dojalo. Mládenec dělal svou první vraždu, předtím děl zadkem židli v kanceláři.

„Vnější znaky na těle a oblečení ukazují,“ zahnal nadporučík rozptýlující myšlenky a sklonil se zpět k bloku, „že mrtvola byla k propuštění dolečena, a to tak, že byla břichem i hlavou smýkána po vozovce. Z toho lze vyvodit, že se asi jednalo o jednoho pachatele. Na plášti scházejí dva knoflíky. Do propuštění o průměru 60 centimetrů se tělo dostalo zřejmě tím způsobem, že pachatel sám do roury vlezl a mrtvého za sebou táhl. Poté k tělu umístil ještě šálu, úder proražený klobouk a aktovku, jejíž obsah prohlédl. Časopis a jízdní řád přitom ušpinil krví.“

„Rozejděte se, lidi! Tohle není žádné divadlo!“ neustále vykřikoval hlídkující strážmistr, a samozřejmě marně.

V okruhu mnoha okolních obcí se v té chvíli nenašel už nikdo, kdo by nevěděl, že v rouře u silnice ležela mrtvola.

„Zhasni,“ řekl nadporučík Šrubař řidiči a zavřel blok.

„Stejně je houby vidět. Místo zajistit a hlídat. Ráno to dokončíme. Tělo ať odvezou na pitvu.“

„...POSUDEK:

1) Pitvou se zjistily čtyři tržnězhmožděné rány v ovlasené části hlavy, jedna na čele, dále četné zlomeniny lebního krytu se zlomením spodiny lební.

2) Bezprostřední příčinou smrti bylo zhmoždění mozku s jeho následným otokem.

3) Rány jsou téměř stejně dlouhé (4,5–5 cm), byly způsobeny velkou silou a pravděpodobně jediným předmětem s ostrou hranou, nikoliv však předmětem břitkým. Rány na čele zanechaly v lebeční kosti pŕlměsíčkovitý tvar a lze tudíž soudit, že vražedný nástroj tomu může odpovídat.

4) Na trupu se nenašly vážnější odřeniny, lze tedy vyloučit smrt následkem úrazu, zejména autonehodu.

5) Jde o smrt násilnou, zřejmě úmyslné usmrcení.“

(Ze zápisu o soudní pitvě)

DĚJSTVÍ DRUHÉ: HLEDÁNÍ

Uplakaná žena mačkala v dlani kapesník.

„Lituji, že vás musíme obtěžovat. Jsem kapitán Dohnal a vyšetřuji smrt vašeho muže. Jistě pochopíte...“

„Co chcete vědět?“

Potřeboval toho vědět hodně. Před hodinou mu případ přidělili, má tedy mrtvolu na krku, ale pořádnou stopu žádnou. Leccos se mezi lidmi povídá. Hlavně o pobudech z okolí bydliště oběti, kteří mají obě ruce levé. Jako vždycky – možná kousek pravdy, možná drby. Ale stopa? Osm dní tam ten chudák ležel. Za tu dobu se dá utéci hodně daleko.

„Kdy jste, paní Smutná, viděla svého manžela naposledy?“

„Když v noci z neděle na pondělí odjížděl do zaměstnání. Slíbil, že napíše a pošle výplatu. Psával mi každý týden, aspoň pohled. Nic nepřišlo, ale myslela jsem si, že na neděli přijede. V sobotu se však neukázal, v pondělí dopis taky nepřišel. V úterý ráno jsem dostala výplatu, ale posílal ji jeho vedoucí. To už jsem dostala strach a jela jsem do Ostravy na vedení podniku, pod který spadl. Tam mi zjistili, že Vláda se celý minulý týden v práci ani neukázal.“

„To ho ani nepostrádali?“

„Mysleli, že si vzal náhlou dovolenou. Měl také dost přesčasových hodin, mohl si vybrat náhradní volno.“

„Jak jste se dozvěděla...?“

„Vracela jsem se z města domů a chtěla jsem se poradit s otcem. V krámě se zrovna povídalo, že v kanále u vesnice našli mrtvolu. Napadlo mne... že by to mohl být on.“

Znovu pláč.

Kriminalista se umí dívat: ty slzy byly pravé.

Protokol svědeckého rozhovoru s Jarmilou Smutnou měl nakonec takřka deset stran. Z vyšetřovatelova hlediska však téměř nic podstatného, přesněji řečeno téměř nic, co by zatím vypadalo jako podstatné. Přiznala bez naléhání a bez studu, s jistotou náročné ženy, která považuje za samozřejmé naplňovat míru své touhy, že nebožtíka tu a tam podváděla s jinými muži. Proč? Manžel býval prý často unaven, nestačil jí. Hádky? Ovšem, že se v rodině občas přehnal bouřky. Na nevěru a manželské vyčítání nejsou však paragrafy, a najdete nakonec famílii, kde si občas nevjedou do vlasů. A co motiv loupežné vraždy? To je možné, připustila, z věcí, jež měl manžel při odchodu z domova u sebe, se totiž ztratila černá náprsní taška se sto korunami a iniciálami V. S., dále kapesní peněženka a dělnická průkazka na slevu jízdného.

Kapitán Dohnal podal svědkyni protokol k podpisu a poslal s ní domů auto se šoférem. Potom si udělal pár poznámek a svolal svůj nepočetný mančaft.

„Něco nového, mládenci?“

„Skoro nic. Dost se o té věci mluví.“

„Tím hůř. Je třeba si pospíšet. Rozdělme si úkoly.“

● ● ●

„Stanovili jsme si následující vyšetřovací verze:

1. Jde o loupežnou vraždu s cílem zmocnit se peněz a osobních věcí. Pachatele je třeba hledat zejména ve společných ubytovnách, na nádraží a v pochybných podnicích. (Poznámka: Vzhledem k tomu, že vražedný nástroj mohl mít podle výsledků pitvy tvar pŕlměsíce, což odpovídá nástroji k vysekávání koryt, lze pachatele hledat i mezi tzv. korytáři, tedy lidmi slovenské, rumunské a cikánské národnosti.)

2. O zavražděném se v okolí jeho bydliště vědělo, že má dobré příjmy a ušetřeny peníze na auto. Pachatel tedy mohl pocházet z lidí, žijících v obci, kde Smutný bydlel, a v jejím okolí.

3. Žena oběti měla sklony k mimomanželským stykům. Pachatel by tedy mohl být jeden z mužů ve vztahu k Smutné, který se chtěl mrtvého zbavit. Oloupení by tudíž představovalo maskovací manév. (Poznámka pod písmenem a: Smutná udržovala styk m.j. s ing. Jaromírem Košářem ze samoty poblíž Smutných, který koncem října během vyšetřování své majetkové trestné činnosti uprchl z vazby, ale 13. listopadu se dobrovolně přihlásil v Praze.)

4. Pachatelem by mohl být vojenský zběh. Na jízdním řádu a časopise v aktovce zavražděného se totiž našly krvní stopy po pletených rukavicích, jaké užívají vojáci.“

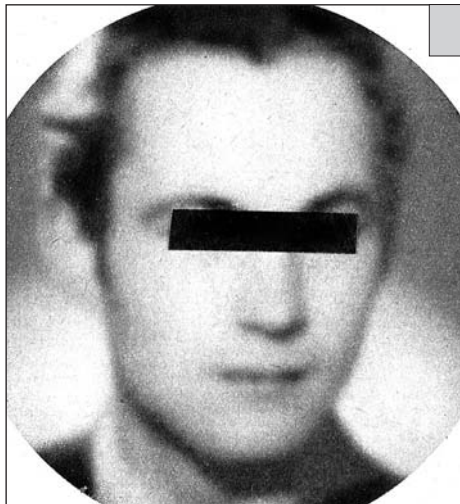
(Z plánu vyšetřování)

● ● ●

Den, dva, tři.

Třikrát čtyřicet hodin obyčejné, trochu nudné a občas i nepříjemné kriminalistické nádeničiny. Prověřování alibi, kontroly lidí s kaňkami v rejstřících. Občas i šťourání se v soukromí, sbírání klepů, zdlouhavé prověřování zacileně či náhodně ubližujících výtvorů lidské fantazie. Protokoly, záznamy, útržkovité věty v blocích. Třikrát čtyřicet hodin, kdy se v celém kraji o případu „člověka, co ho našli v kanálu“, stále víc hovořilo, kombinovalo se a kritizovalo. Těžko zmapovat nevyzpytatelné cestičky lidského zájmu. Leckterá záležitost projde bez sebemenšího vzrušení, tak hladce, že je to až těm, kteří zločin objasní, lidsky skoro líto. Jiný případ, skoro navlas podobný, rozhoupe vzrušení. Čas od času dochází na Ostravsku, stejně jako kdekoli jinde, k vraždám, pouze Smutného případ však ve své době dosáhl takového nevidaného a nevídaného vřhlu. Tlak, jemuž nejde vzdorovat a nelze jej ani rozumovou cestou regulovat. Tlak, který lze zlikvidovat jedině dopadením pachatele. Stůl kapitána Dohnala se prohýbal pod stohy papírů. A pořád mu to nestačilo, stále vydával další a další úkoly:

● „Projednat s vojenskou kontrarozvědkou, aby se v posádkách uskutečnila prohlídka plášťů a stejnokrojů, zejména rukavic, zda nejsou od krve. Současně dohodnout prověrku vojenských osob, které dne 10. a 11. listopadu měly volno, případně přišly do kasáren v ranních hodinách, aniž

Portrét oběti

měly propustku.“

● „Soustředil se na pátrání po vojenských zbězích.“

● „Zjistit osoby, se kterými manželka zavražděného udržovala v poslední době styky. Tyto muže prověřit a dle

možnosti ověřit, jestli o těchto stycích věděl zavražděný.“

● „Pátrat, zda nedošlo k použití dělnické železniční průkazky na jméno Vladimír Smutný.“

● „Prověřit osoby na společných ubytovnách.“

● „Vyhlásit pátrání ve vztahu k odcizeným věcem.“

Zúžený slovník těch dnů: prověřit... zjistit... vypátrat... ověřit...

„Co hodláš podnikat dál?“ ptali se Dohnala na poradě jeho šéfové, jimž už lavina veřejné pozornosti ztrpčovala život.

„Pokračovat,“ odpovídal stručně.

„Konkrétněji, prosím!“

„Začíná mne v poslední době, ani pořádně nevím proč, nejvíce přitahovat vyšetřovací verze tři á – tedy ing. Košář.“

● ● ●

Vůz projel vylištěnými uličkami Nového Jičína a vyrazil na výpadovku. Uvnitř auta se mlčelo. Muž sedící vpředu měl dost práce s volantem a pedály, odpoledne posmrkal silnici deštěm se sněhem a navečer přituhlo, kola si rajtovala ve vlastním rytmu a řidič si připadal spíš jako taneční mistr než šofér. Jeho spolujezdec na zadním sedadle, poručík Jiří Berka, měl zase jinou starost – člověka, jenž seděl vedle něho a přes špičaté sklo zarputile civěl do tmy.

Inženýr Jaromír Košář.

Živé, i když zatím němé ztělesnění jedné z vyšetřovacích verzí.

O tom však Berka neměl tušení. Jeho oborem byly hospodářské delikty a s vyšetřováním vražd nepřicházel do styku. Bral eskortovaného jako případ rozsáhlé zlodějny v Místku. Už ho jednou měli v rukou, pak ale klukům na okrese prostě zdrhl a jako by se po něm slehla zem. Až do 13. listopadu, kdy se sám přihlásil na oddělení v Praze–Strašnicích. Prý už na tuhle štvanici nemá nervy a je ochoten vypovídat. Berku potom poslali do hlavního města, aby navrátilivšího se provinilce řádně vyslechl. Poručík se usadil v Ruzyni, ale byl teprve na počátku, když zavolali z Ostravy:

„Jede za tebou do Prahy auto, přivezeš Košáře sem.“

„Potřeboval bych ještě...“

Nenechali ho domluvit: „To počká. Večer ho tu chceme mít.“

Hlas pánů, hlas boží. Berka se už na nic neptal, počkal na auto se šoférem, svorně si zanádal, co je to za blbost štvát lidi za takového počasí po silnicích, naložili Košáře a vyjeli. Pár kilometrů před Ostravou šlo už poručíkovi to ticho na nervy.

„Zítra máš volno?“ zeptal se řidiče.

„Těžko, u nás je bláznec. Jak dlouho jsi byl v Praze?“

„Tři dny. Co se děje?“

„Nějaký mord. Mrtvého našli v kanálu. Všechno je na nohou...“

Smyk, který rozhoupal zadek vozu, naštěstí debatu ukončil. Stejně už se ale řeklo dost.

18.52 hodin – minuli cílovou místní tabuli. 19.15 – od dozorčího na městské správě zavolal Berka do věznice: „Vezu

eskortu z Prahy, je to inženýr Jaromír Košář.“ 19.20 – cesta po nábřeží před vchod do věznice v Kratochvílově ulici.

19.25 – „Konečně,“ řekl řidič a zarazil u chodníku.

První vystoupil Berka, po něm Košář, poslední šel šofér Velek. K bráně vězení zbývalo několik kroků. Košář jich s čestným doprovodem ušel jen asi polovinu. V okamžiku, kdy to ti dva nečekali, náhle uskočil stranou, odstrčil řidiče, shodil na zem zimník, který měl přehozený přes ramena, a rozběhl se k nábřeží. „Neblázněte, Košáři! Stůjte!“ křičel poručík. Marně. Vyzvali za ním. „Stůjte, nebo střelím!“ volal Berka a v běhu vytáhl z pouzdra pistoli.

Přechající měl náskok asi sedmi metrů.

● ● ●

„Uprchlík mířil na neosvětlené staveniště. Chtěl jsem použít zbraně, ale na staveniště za ním vběhl i Velek. Po chvíli jsem zahlédl Košáře a za ním Velka, jak utíkají k Nové radnici. Ani tady jsem nemohl střílet, protože v protisměru šly nějaké osoby. Pronásledovaný mi pak zmizel z očí. Odešel jsem případ ohlásit a pokračovali jsme v pátrání. Později jsem se od Velka dozvěděl, že mu ing. Košář unikl do Komenského sadů.“

(Z hlášení poručíka Jiřího Berky)

● ● ●

Krajské velitelství mohlo v těch chvílích s úspěchem konkurovat úlu podrážděných včel. Kapitán Dohnal se neznal vzteky. Taková ostuda! Biografová honička po celém městě. Lidi se nám budou smát. Ještě v noci svolal své lidi do služby a operační porada se konala v duchu pohřební hostiny.

„O ničem jiném nepadlo ve voze ani slovo?“ tahal kapitán z ještě teď udýchaného poručíka Berky.

„Opravdu ne. Nemluvílo se. Jen o tom Smutného případu se šofér před Košářem zmínil. Nemohli jsme přece tušit, že...“

„Nech toho,“ nenechal ho domluvit šéf vyšetřování. „Musíme tedy na devadesát procent předpokládat, že se Košář poplašil zmínkami o Smutném. A že tedy buď nemá čisté svědomí, anebo naopak – dostal strach, že bychom mu chtěli vraždu manžela jeho milenky přisít. Tak či onak nám má co říci. Zbývající desíť procent: náhoda, vnitřní zvrat, neznámý záměr. Prozatím necháme stranou. Z vazby utekl poprvé... ach bože... 24. října. V předpokládané době vraždy, tedy v pondělí 11. listopadu brzy ráno, se nacházel neznámo kde, a až 13. listopadu večer se přihlásil v Praze. Za tu dobu se dá z místa činu do Prahy dojet i na kole.“

Postup dalších prací, nadepsali si Dohnalovi podřízení do bloků.

„Vyšetřovací verze Košář,“ chrllil ze sebe kapitán, „se začne rozpracovávat přednostně a tempem. Především si shromáždíme všechny údaje o Košářovi. Hlavně protokoly z Prahy... jestli vám je náhodou při útěku neukradl, už bych se ničemu nedivil. Vytipujeme každého jeho kamaráda, známého, kdejakou zapomenutou milenkou, a po všech půjdeme. Asi se teď nebude procházet po ulicích, spíš se u někoho ukrýje. Jinak přirozeně celostátní pátrání a mimořádná opatření v celém kraji, nádraží, vlaky, železy. Na ráno mi přivezete k výsledku paní Smutnou. Jejich domek je třeba hlídat. A také Košářovo bydliště a samotu jeho rodičů. Auto držte v pohotovosti, možná pojedeme ještě na jiný výlet.“

Taková ostuda, kristepane, taková ostuda...!

„Tak a teď ty Košářovy materiály. Jedeme!“

Vyšetřovací spis ve věci „ing. Jaromír Košář – rozkrádání“ vážil třicet deka. Sedmadvacet let života na třiceti dekagramech papíru. Vyrostl na samotě poblíž vsi, kde žili Smutných (Dohnal: „Prověřit sousedy na samotách!“)... Jarmilu Smutnou zná od školních let (Dohnal: „Seznam Košářových spolužáků a spolužaček, dnešní bydliště – prověřovat!“)... Otec Košáře je horník, nedobrá pověst v bydlišti, příležitostné krádeže, nesoulad se sousedy, nyní ve vyšetřovací vazbě. Jaromír Košář byl výborným studentem na střední škole a pak i na technice v Brně (Dohnal: „Spolužáky – prověřit!“)... Už od mládí snaha získat známosti s výše postavenými osobami

(Dohnal: „Jména!“)... Sňatek po ukončení studií, nyní v rozvodovém řízení (Dohnal: „Žena a její nejbližší příbuzní!“)... Náchylný k seznamování s ženami, řada milenek a přítelkyň (Dohnal: „Jména, bydliště!“)... Ředitelem Domu pro děti a mládež ve Frýdku-Místku (Dohnal: „Spolupracovníci!“)... Zjištěno rozkrádání machinacemi s podvodně opatřenými účetními doklady, připisování nezakoupeného zboží na doklady, účtování některých nákladů dvakrát a podobně, odhadnutá škoda přes 22 000 Kčs (Dohnal: „Jména a adresy překupníků a pomahačů – prověřit!“)... Čtvrtého října zatčen, při vyšetřování dne 24. října převezen z Ostravy do budovy VB v Místku, kde kolem 22. hodiny umístěn na přespání v kanceláři naproti dozorčímu útvaru...

„Vyslyšali mne ve věci střelby z malorážky, pak mě odvedli do místnosti u hlavního vchodu, kde jsem usnul s hlavou na stole. Později ke mně dali muže, který se mi představil jako Košář a říkal, že ho zavřeli kvůli manku. Usadil se u dveří a stále sledoval dozorčího ve vedlejší místnosti. Zkoušel také pevnost mříží v oknech a řekl, že by bylo dobré utéci. Tvrdil, že mne ve vězení budou bít, a navrhl, abychom se po útěku ukryli u jeho známých na Karlovarsku a vyčkali amnestie. Později přišel Košář na to, že sklo u dveří místnosti je posuvné. Když se pak hlídač vzdálil od okénka, Košář sklo odsunul, prostrčil otvorem ruku a odemkl dveře klíčem, který trčel zvenčí. Řekl mi, abych počkal, jestli nebude vyhlášen poplach, a pak šel za ním – že na mne počká u kina. Skutečně jsem asi za deset vteřin vyběhl za ním na chodbu a hlavními dveřmi ven, dozorčí byl v té době v zadní místnosti. Utíkali jsme přes park, nedaleko splavu jsme přebrodili potok a běželi do Janovic, kde měl Košář známé. Autostopem jsme se pak během tří dnů dostali do Prahy. Před automatem Koruna mi Košář řekl, abych na něho počkal, ale už nepřišel. Uvědomil jsem si, že mne k útěku navedl a nyní opustil, a proto jsem se sám šel udat.“

(Z výslechu Břetislava Moláka)

Pramen slz na přitažlivé tváři paní Smutné vyschl. „O všem jsem mluvila minule,“ vyrazila bez přípravy do útoku.

„O všem?“ nevesele se usmál kapitán Dohnal a vzdychl: dlužil svému organismu jednu probdělou noc, náhrada – třicet cigaret a pět káfi. „I o inženýru Košářovi?“

Přimhouřila oči: „Utekł vám?“

To už tedy nebyl útok, rovnou ofenziva.

„Jak to víte?“ zeptal se zbytečně.

„Vím to snad celá republika.“

Nabídl jí cigaretu, připálil a změnil taktiku. „Paní Smutná, čekal bych, že se nám pokusíte pomoci. Jde přece o smrt vašeho manžela, otce vašich dcer. Chápejte nás, s Košářem jste měla poměr, nyní nám, jak jste sama řekla, utekl...“

„Viděla jsem se s ním naposledy někdy v druhé půli září. Svůj předchozí vztah k němu nezapírám, jako muž mi velmi vyhovoval. Vše však skončilo, když jsem se po jeho zadržení dozvěděla, že kradl a fotografoval na pracovišti nahé ženy. A že svou podřízenou opil a pak znásilnil. Změnila jsem na něho názor a bylo jasné, že je mezi námi úplný konec.“

Na stole zazvonil telefon.

„Dohnal... Jste připraveni? Dobře, za deset minut vyjede-me.“

„Úplný konec,“ zopakovala Smutná, když odložil slu-chátko.

„Od té doby nic? Ani dopis, ani vzkaz?“

„Ne, to bych vám přece pověděla.“

Vyhlíželo to na remízu. Prozatím. Dohnal neměl nic v rukou, a i to, že vůči němu změnila chování, celkem chápal. Je-li skutečně bez viny, pak naštve to, co musejí dělat: vyptávat se sousedů, lidí z vesnice, prověřovat její milence a přivádět je do trapasů, podezřívát, sledovat. Přerušíme tuhle partii, rozhodl se kapitán. Ještě pár formálních otázek. Stejně formální odpovědi. A zdvořilostní dotaz na závěr.

„Co dělají dcerušky?“

„To víte...“

Slzy. Pravé. Snad.

„Nashledanou,“ rozloučil se. A sám pro sebe dodal: A jestli vám křivdíme, odpusťte.

● ● ●

Otázka: „Jaký je váš osobní názor na to, co se stalo?“

Smutná: „Že jde o loupežnou vraždu ze ziskuchtivosti. Šel slušně oblečen, měl pěknou aktovku, takže pachatel si mohl myslet, že má u sebe větší částku peněz nebo cenné věci.“

(Z výslechu Jarmily Smutné)

● ● ●

Sít' a řetěz.

V kraji se ze stále menších oček utkávala pavučina, v níž měla nakonec hledaná muška uvíznout. Jeden konec zamotaného klubíčka už Dohnalovi lidé zachytili. Znali Košářovu první štaci od brány vězení. Teorie se ukázala životaschopnou: zbytek kritické noci prospal uprchlík v bytě nic netušícího – prý – kamaráda. Ráno se převlékl do vypůjčeného šatstva a vyrazil dál. Kamarád nevěděl – prý – kam. Ale aspoň něco získali. Popis oblečení. A přibližný směr trasy útěku, v němž od této chvíle sedmadvacetiletí muži začali nosit průkazy totožnosti v pohotovostní poloze. Očko za očkem. Jména spolužáků, přítelkyň z tancovaček, známostí na jednu noc. Kdy jste ho viděl–viděla naposledy? Díky. Kdyby se u vás ukázal, upozorňujeme, že je vaší občanskou povinností...

A řetěz?

Prověrku jeho jednotlivých článků vzal do ruky osobně kapitán Dohnal. Kde začít? Čtyřicetiletého října upláchl Košář z Místku. Podle svědectví spolupráčícího Břetislava Moláka jim cesta do Prahy trvala tři dny, tedy do 27. října. Mezi tímto datem a 13. listopadem, kdy to Košář v Praze vzdal, se rozkládala mrtvá zóna. Pár záchytných bodů představovala fakta, která sdělil Košář poručíku Berkovi při výsleších před eskortou do Ostravy, jež tak neslavně skončila. Lhal, nebo mluvil pravdu? Na první pražské adrese poznali, že volil polopravdy. Něco zaplatit a něco zapřít.

„Ano, byl za mnou,“ potvrdil jeho někdejší spolužák ing. Petr Jíra. „Říkal, že má rodinné potíže, které však blíže nepopsal, a půjčil si pětistovku. Prý ztratil peněženku.“

„Kolikátého to bylo? Přemýšlejte, moc nám na tom záleží.“

Nakonec pomohl Jířův kapesní kalendářík a věřitelský záznam tužkou: „27.10., 500, J.K.“

Souhlasí: 27. říjen, první den Košářova pražského pobytu.

„Oblek si půjčit nechtěl?“

„Nic takového neřikal.“

„Svěřil se vám, kam má namířeno?“

„To ne, ale za týden jsem potkal dalšího našeho spolužáka Jiřího Patočku. Také on se prý s Jaromírem sešel.“

„Adresa?“

Takhle tedy vypadá řetěz, některé články jsou rezavé a již neslouží, jiné vedou dál... Kapitán Dohnal si na křídovou čtvrtku namaloval velký kalendář. Sedmadvacátý říjen až třináctý listopad. Do jednotlivých kolonek se vpisovalo, opravovalo se v nich, škrtalo. Mrtvá zóna sedmnácti dnů života inženýra Košáře pomalu, leč jistě ožívala, pár mezer stále ještě zůstávalo, ale i tak se práce hnula kupředu, řetěz se zpevňoval. A pak konečně narazili na článek, který byli ochotni pozlatit. Paní Irena Ježková z Dejvic vycmrndla na talířek trochu čaje, když kapitán během rozhovoru ukázal služební průkaz a řekl, že vyšetřuje vraždu.

„Proboha! Neměla jsem tušení, že...“

„Nic se neděje. Jen si, prosím, na všechno vzpomeňte.“

„No... můj známý Mirek Palec ke mně přivedl svého kamaráda, inženýra, jméno jsem přeslechla. Palec mne požádal, abych toho muže ponechala přes den v bytě, chtěl by si prý v klidu napsat nějaké dopisy. Souhlasila jsem. Celý den psal, nebvili jsme se, jen jsem mu dala oběd. Odpoledne si pro něho Mirek opět přišel. Inženýr mi před odchodem dal čtyři doporučené dopisy a nějaké peníze s přáním, abych vše odeslala. Překvapilo mne, že dopisy byly adresovány prezidentu

republiky, jeho manželce a ministrům vnitra a spravedlnosti.“
„Kterého dne to bylo?“

Chvilé vzpomínání, potom zajiskření: „Třináctého listopadu! Sestra měla narozeniny a pekla jsem pro ni dort.“

Třináctý listopad. Středa. Dva dny po vraždě Vladimíra Smutného – den, kdy se Košář ve večerních hodinách dobrovolně přihlásil na oddělení ve Vršovcích.

„A ještě mi dal peníze na čistírnu,“ vzpomněla si paní Ježková skoro jako mimochodem, když se už chystali k odchodu.

Na čistírnu?!

Noci beze spánku, kofein a nikotin, napětí posledních dnů – to vše zaúčinkovalo zrovna teď: kapitánu Dohnalovi se zamotala hlava a z hrníčku vyšplouchla na talířek další louchačka čaje.

„Inženýr Košář mne požádal, abych dala do čistírny oblek, který si u mne ponechá. Řekl, že si pro to přijde později. Jednalo se o hnědý koženkový plášť, manšestrové sako, hnědé kalhoty. Plášť nesl stopy znečištění, také kalhoty byly ve spodní části ušpiněny. Dopisy, které mi dal, jsem odeslala hned příštího dne, ale na šatstvo jsem pozapomněla a dala jsem je do čistírny, aniž bych cokoli tušila, zhruba dva dny před příchodem vyšetřujících orgánů. Na požádání jsem se s nimi odebrala do čistírny a vyžádala jsem si dosud nevyčištěné oblečení zpět. Proti potvrzení předávám všechny tyto věci...“

(Z výpovědi svědkyně Ireny Ježkové)

● ● ●

Skoro už finále.

Zatím ještě bez potlesku, bez světla a kritiků, spíš jen premiéra pro zvané hosty.

„Poslední noc? Hergot – až to skončíme, budu spát od rána do večera...“

Snad poslední.

Seběhlo se vše téměř najednou, několikadenní a několika-noční snažení desítek lidí měl nyní korunovat úspěch. Dostali se prchajícímu muži těsně za záda, v base sice ještě nebyl, ale když do toho nic nepříjde... Nadcházejícího večera se měl poblíž Ostravy sejít se známým, od kterého chce pomoc, snad peníze, možná nový úkryt či převlek. Smluvili si to telefonem, ale to už byla síť kolem Košáře příliš těsná. Místo schůzky se zajistilo již dopoledne. Přijde-li, neunikne. A pak – skoro nastejno – ten skvělý objev u pražské paní Ježkové. Košářův oblek, určený pro čistírnu. Chtěl-li se tehdy za několik hodin, uvažoval Dohnal, přihlásit v Praze na policii, mohl jít i v tom, co měl na sobě, na formality si přece tolik nepotrpíme. Musel mít důvod, proč...

Kapitán ve své kanceláři, kam se z Čech vrátil, zvedl sluchátko telefonu: „Laboratoř? Nevolám moc brzy? Jak to tedy vypadá? Opravdu?! To je to, nač jsem čekal, díky!“

Zbytek událostí, jimiž případ „mrtvého z kanálu“ vrcholil, se děl v poklusu. Dohnal se přihnal do laboratoře, popadl Košářovo šatstvo a brzy už služební auto uhánělo z města. V půlhodině minulí místo, kde před dvěma týdny naposledy vydechl Vladimír Smutný, o chvíli později zabrzdlili před domkem, odkud si – nic netuše – pro smrt vyšel.

„Stačím na to sám,“ řekl kapitán řidiči a vystoupil.

Jako kdyby ho čekala. Jarmila Smutná ani nevstala ze židle, když se objevil mezi dveřmi, a on spatřil třetí verzi jejího obličej. Už poznal uplakanou, potom trochu drzou – teď klidnou, téměř vyrovnanou. Nevypadalo to, že by chtěla dohrávat ostře vedenou partii od minule.

„Chytli jste ho?“ zeptala se rovnou.

„Skoro.“

„Mám strach. Že sem přijde a něco mi udělá.“

„Ne. Neudělá. Paní Smutná...“

Položil na stůl Košářův plášť, sako, kalhoty.

Nezvedla oči z podlahy.

„Skvrny od krve,“ ukázal Dohnal. „Krevní skupina souhlasí s krví vašeho muže. V tomhle oblečení ho Košář ráno v pondělí 11. listopadu zabil. Věděla jste o tom?“

„Ano... slíbil, že si mne potom vezme.“ Vzlykla. „Stejně bych za vámi přišla sama,“ zašeptala. A kapitán Dohnal, rutinér od fochu, kde se raději tisíckrát pochybuje než jedinkrát věří, necítil důvod pochybovat. „Přišla bych – když ne zítra, tedy pozítří. Tohle se nedá vydržet...“

Odjela s nimi bez odporu, pokorně a se skloněnou hlavou nastoupila do vozu.

● ● ●

A téže noci měl pouta na rukou i ing. Jaromír Košář.

Kraj, znervóznělý dohady a fámami, si jako by až nahlas vydechl.

● ● ●

Dva dny dokázal zadržený zapírat a tahat vyšetřovatele kolem misky horké kaše. Usilovně hledal příležitost k dalšímu a tedy téměř jubilejnímu útěku. „Jestli nám zmizí potřetí,“ říkal kapitán Dohnal, „vstoupíme do dějin zločinu.“ A ještě po letech vzácnějším hostům ukazovali jako kuriozitu pouta, jež se Košářovi při jízdě autem, kdy si ověřovali trasu jeho druhého útěku, podařilo téměř překroutit, ten chlap měl prý sílu jako Herkules. Zkoušel všelicos, snažil se útokem na řidiče vozu způsobit havárii a využít zmatku, a na cele si tajně, netuše, že je stále sledován – cvičil údery karate: vražednou hranou dlaně. Nic z toho mu nebylo a ani nemohlo být platné, věděli už, s kým mají tu čest.

Třetího dne pochopil, že je u zdi.

Příliš mnoho důkazů se již dostalo do hry a další odpor se měnil v donkichotský zápas.

„Budu mluvit,“ řekl pak Košář téměř znenadání větu jako z detektivky, a od té chvíle se stejným úsilím, s jakým předtím odporoval a zapíral, začal bojovat o polehčující okolnosti, mluvil a mluvil, tu pravdu, onde polopravdu, někdy také, zdá se, lepší část pravdy ve vlastní prospěch a na úkor své společnosti při zlém činu.

Vladimír Smutný myslel – snad – ve chvíli, jež předcházela té nenávratně poslední, na Desdemonu, Othella a Jaga.

Tmavé kapky potu... silné ruce... černá opona, tmavější než černá té deštivé noci.

Nač myslel nehluchý stín za jeho zády?

Stín s železnou trubkou v sevřené dlani?

„Na nic,“ zodpověděl zadržený jednu z prvních a jaksi neo-ficiálních otázek. „Chtěl jsem to mít rychle za sebou.“

DĚJSTVÍ TŘETÍ: TREST

Soud první instance, učená disputace na téma „Proč a jak zemřel Vladimír Smutný?“, začal své jednání 28. dubna 1958, a to za špatné konstelace hvězd pro oba obžalované. Krutost jejich činu je odsuzovala sama o sobě, nebylo ani třeba slov prokurátora. Výbojnější, hlasitě se projevující část veřejnosti stála jako většinou na pozici nejpřísnějšího, výstražného trestu. A u vražd je to vždy snadnější, než ve vztahu k jiným trestným činům, protože kdekdo, kdo v životě nevztáhl ruku na život druhého, se cítí natolik bez viny, aby mohl hodit kamenem.

Proti dvojici Košář–Smutná mluvilo vše.

Odpuzující motivace, důkazy, usvědčovací práce vyšetřovatelů a kriminalistů, a nakonec i přiznání. Chceme-li však být spravedliví, nelze pominout ani jevy poplatné době. Posudky z míst, kde Smutná i Košář žili, jsou svými bezstarostnými frázemi smutným protikladem k úsilí vyšetřovatelů, znalců i justice dobrat se jádra pravdy a – pokud to lze – tedy i věrného obrazu dvou zbloudilých lidí a jejich odsouzeníhodného skutku. „Povahově se projevoval jako třídně odrodilý a přílišný inteligent,“ píše se v posudku o Košářovi, „byl až příliš moc zdvořilý ve styku se ženami a tím zakrýval svůj špatný charakter. Zakoupení auta mu pomáhalo k získání přízné lehčích, někdy i slušných žen.“ Vyjádření o Smutné: „Žila životem povětrných buržoazních žen. Předstírala různé nemoci a často se nechávala vyšetřovat lékaři. Svým vlivem, postavou a chováním si vymáhala doporučení lékařské léčby. Vždy byla dobře obléknuta, a samé lepší věci.“

● ● ●

V soudní síni bylo potom ponuré ticho, když se ozvala otázka: „Paní obžalovaná, cítíte se vinna?“

„Cítím. A nikdy nebudu moci svůj čin napravit.“

„Pane obžalovaný...?“

„Ano. I když v mnohém se mi křivdí.“

Verze tři á z prvotního plánu vyšetřování se během přelíčení prokázala pravdivou. Dialogy soudců, žalobce i obhájců s obžalovanými oživovaly úřední text do podoby smutné reality. Ing. Košář si byl vědom svého vlivu na paní Jarmilu. Jeho pouť po útku z Místku vedla proto přes Prahu zpět na Ostravsko, do známých mu končin. A logicky pak také ke dvěřím domu, v němž žila žena, o níž tušil, že ho neodmítne.

„Dne 29. října večer,“ vypověděla Smutná před soudem, „jsem zaslechla údery kamínků na okno. Byla jsem sama doma, ale v domnění, že je to otec, jsem otevřela. Lekla jsem se, když jsem za dveřmi uviděla Košáře, který mne oslovil a řekl mi, že prchá před policií, což jsem věděla, všude kolem se o tom mluvilo. Dal najevo, že má hlad. Zabalila jsem mu chléb a špek. Poděkoval a navrhl, abych zítra ve stejnou dobu přišla na okraj lesa u sousední vsi, což bylo místo, kde jsme se předtím scházeli. Říkal, že by se mnou chtěl mluvit. Náléhal, ale protože jsem se na něho hněvala, nebyla jsem rozhodnuta, zda na schůzku půjdu, či nepůjdu.“

Kdyby nešla, její další život by se asi odehrál jinak.

Jenomže šla – a inženýr Košář tak dostal šanci vyvrátit vše, co se o něm po jeho zadržení dozvěděla a co mezi nimi stálo jako překážka. Některé z prozrazených milostných afér svedl na kamarády, jiné označil za pomlouvací výmysl. Mluvil dobře a tvrdil, že z vazby utekl jen proto, aby ji mohl vyhledat a vše vysvětlit, mluvil naléhavě a vodopád slov na půdě, jež nebyla připravena vzdorovat, se neminul účinkem, mluvil přesvědčivě – a Jarmila Smutná uvěřila.

„Jeho vysvětlování,“ řekla o tom, „bylo tak účinné, že se u mne znovu začaly projevovat city lásky.“

Lásky...?

Ale ne – bylo by zgruntu pochybné zmocnit se práva, které si mnozí osvojují: práva soudit cizí city a určovat, zda paní Smutná toužila opravdu po lásce, či jen po flirtu a rozptýlení v možná opravdu trochu nudném a neromantickém manželství, a konečně – kde stojí vyhraněné milníky mezi flirtem a láskou? Ať tak či onak, a to je v našem příběhu ono zlé, uvěřila a slíbila Košářovi vše, co po ní žádal.

Čímž nevědomky pootevřela vrátka k tomu dalšímu.

Spal zatím v jakési opuštěné stodole a potřeboval především jídlo. Slíbila a donesla. Poprosil ji, aby navštívila jeho matku na nedaleké samotě. Slíbila a splnila. Ke Košářově matce se vydala posledního října a stala se tak jednou z posledních osob, jež tuto nešťastnou ženu viděly živou. Následovaly další schůzky s Košářem, nosila mu jídlo, někdy salám, jindy i teplou polévku v bandasce, dodala starou deku, vztah mezi nimi i v těchto podmínkách opět nabyl také hmatatelné podoby, a v noci ze třetího na čtvrtého listopadu se Košář přemístil téměř na dohled: do stodoly poblíž Smutných domku. Šestého večer mu nechala otevřené dveře a vzala ho dovnitř. Šťvanec měl po delší době příležitost se vykoupat, převléci, vychutnat dobrodiní pohodlného lůžka. Právě v těchto chvílích mu však Smutná sdělila zprávu o sebevraždě jeho matky, která se oběsila. Byla-li tu vůbec bytost, k níž by Košář cítil nezištný vztah, pak – zdá se, a i psychiatři to potvrdili, byla tou bytostí jeho matka. Její smrt jím otřásla, snad opravdu uvažoval, jak tvrdil, o sebevraždě, přinejmeně mu jeho bolest, připust' me i citový zkrat, který mohl na několik hodin a snad i dnů ovlivnit jeho myšlení. Zůstane však naléhavým svědectvím o nevyzpytatelnosti lidské duše skutečnost, že téže noci, kdy byl Jaromír Košář tak hluboko zasažen, se v mozku dvou lidí, tiše hovořících na lůžku v podkroví venkovského domku, zrodil plán vraždy.

„Bědoval, stále mluvil o smrti,“ vypovídala Smutná, „bylo mi ho líto. Řekla jsem mu, že bez něho pro mě život nemá cenu – a že chci umřít s ním. Hovořili jsme o přejetí vlakem či utopení. Poté se mne vyptával na můj manželský život.“

Popravdě jsem mu řekla, že nejsem šťastná a nyní mne čeká nemilá věc. Manžel mi totiž přišel na dopis od pána, kterého jsem rok předtím poznala v Třeboni a šlo mezi námi o nevinnou lázeňskou známost. Manžel přesto vyhrožoval, že si věc přešetří a přizabije mne, jestliže proti mně něco zjistí.“

A pak již brzy přišel ten vždy tak osudný moment.

Jeden z nich, navždy zůstane otazníkem, zda on či ona, vyslovil větu, že Vladimíra Smutného by mohli – dle vyjádření jeho ženy – „prostě zničit“. Slovo se ocitlo na světě a nedalo se vzít zpět. Svůj ničivý vliv tu jako již mnohokrát uplatnila neblahá lidská snaha ve vypjatých okamžicích řešit problémy co nejjednodušeji a jen ve vlastní prospěch, ta tuhá slupka na člověčím srdci, která brání tomu, aby chvíle pohoutého rozhodování ovlivnil dotek soucitu. Z mnohobarevného se stalo černé, oblé muselo ustoupit ostrým hranám, krásné či prostě jen hezké chvíle manželství Jarmily Smutné, které tu nemohly nebýt třeba aspoň ve vztahu k dětem, se náhle zapomněly, zůstaly jen ty ošklivé, spory, rozdíly povah. Duše člověka je schopna zoufalé jednostrannosti pohledu, a v některých případech, jako třeba v tomto, je to jednostrannost, která i zabíjí. Později, při vyšetřování a před soudem, se ovšem nemohli shodnout, kdo z nich v minutách, jež následovaly po vyslovení oné první věty, hrál tu či onu roli: přemlouvajícího či přemlouvaného.

Košář: „Celá se trásla. Prvně hovořila jen tak neurčitě, že by pro ni bylo nejlíp, kdyby se manželovi něco stalo, pak již tak, že by bylo třeba ho odstranit. Pak se na mne již přímo obrátila, abych to udělal. Že ode mne to nebude nápadné, a že se se mnou rozhodně nebude počítat jako s pachatelem, když mi v tomtož údobí zemřela maminka. Odporoval jsem jí a radil počkat. Řekla, že se před ním stále třese strachem. A tak jsem se nechal ovlivnit natolik, abych poznenáhlu a zpočátku nejistě s jejím návrhem souhlasil.“

Smutná: „Projevila jsem v řeči strach, co mne čeká, až se manžel v sobotu vrátí. Košář k tomu sdělil, že opravdu nemá cenu takto žít, a zda bychom ho nemohli odstranit. Říkal, že jemu teď po smrti matky na životě nezáleží, a že by se pak přihlásil a alespoň by věděl, za co sedí. Odpověděla jsem něco v tom smyslu, že snad souhlasím a že by i pro mne bylo lepší, kdyby manžela nebylo. O možnosti usmrcení pomocí injekcí, jimiž se v té době léčil, jsme mluvili jen krátce.

Košář potom naznačil, že by bylo snadnější usmrtit manžela v Kralupech, kam jezdí do práce, ale že nezná tamní podmínky. Sdělil mi, že to tedy udělá tady, a to jak manžel půjde k vlaku. Vyslovil se, že si věc dobře rozmyslí a že tedy mohou být klidná. V milostné chvíli mi pak zdůrazňoval svou lásku, taktéž i já jemu, a líčili jsme si budoucnost, kdy se on po odstranění mého muže někde přihlásí na policii, odpyká si trest za ty věci v Místku a pak se ke mně vrátí. Před rozedněním jsem odešla do pokoje k dětem.“

Končila noc ze šestého na sedmého listopadu.

Vladimíru Smutnému zbývaly pouhé čtyři dny života. Ve chvíli, kdy ti dva – unaveni slovy i milováním – usínali, jako by už byl mrtev: vše další zůstávalo jen technickou stránkou věci.

● ● ●

Prokurátor: „Znal jste muže, který se stal obětí vaší úmluvy?“

Košář: „Jednou jsem ho viděl... při fotbalovém utkání.“

Předseda soudu: „Co jste měl v úmyslu udělat po činu?“

Košář: „Odjet do Prahy a tam se přihlásit na policii.“

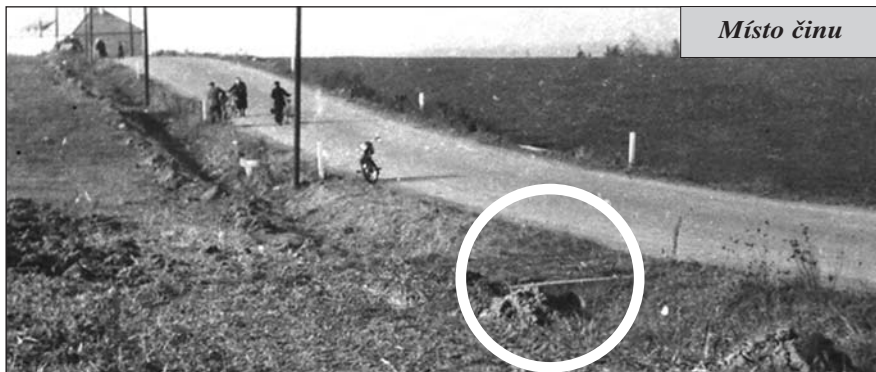
Předseda soudu: „Věděla o tom spoluobžalovaná?“

Košář: „Jistě. Řekl jsem jí také, že v hlavním městě hodlám napsat na vysoká místa stížnosti na způsob vyšetřování mého případu v Místku a že na tyto dopisy dám starší datum, abych si tak vytvořil alibi.“

Předseda soudu: „Podle čeho jste určili časový plán vraždy?“

Košář: „Noc z neděle na pondělí, kdy půjde na vlak, nám připadala nejjistější.“

Předseda soudu: „Kde jste přišel k vražednému nástroji?“

Místo činu

Košář: „Asi dva dny před činem mi Jarmila řekla, že za domkem se povalují nějaké trubky. Já tam však nešel. V neděli, než odjeli autousem do divadla v Ostravě, za mnou Smutná přišla do stodoly a přinesla mi bandasku s polévkou a železnou trubku. Od této chvíle jsem cítil, že z toho již nevyklouznu.“

Prokurátor: „Souhlasíte s tím, paní obžalovaná?“

Smutná: „Neříká plnou pravdu. V neděli mi oznámil, že si prohlédl terén a za místo činu vybral silnici ve směru k nádraží. Tam že manžela zabije a zatáhne do roury. A že mu odcizí nějaké věci a peníze, aby to vypadalo jako loupež, a že ty předměty musím hned, jak je donese, spálit. Potom žádal, abych mu donesla polévku, protože prý musí být silný. A chtěl také nějakou železnou trubku. Tu jsem našla na dvoře u zdi domu a před odjezdem do divadla jsem mu ji dodala.“

Předseda soudu: „Kdy jste se, pane obžalovaný, před činem naposledy setkal se Smutnou?“

Košář: „Po divadle.“

Předseda soudu: „Co jste od ní ještě potřeboval?“

Košář: „Jízdní kolo a dva pytle.“

Předseda soudu: „K čemu pytle?“

Košář: „Chtěl jsem usmrceného vsunout do pytle, abych nezanechal stopy na svém obleku. A ještě jsem potřeboval také rukavice. Pár pletených rukavic.“

Předseda soudu: „Paní obžalovaná, v kolik hodin jste po návratu z divadla opustila manžela?“

Smutná: „Asi v půl dvanácté. Muž šel po otevření hlavního vchodu ihned po schodech do bytu, já zašla na záchod a pak jsem dveřmi vyběhla do dvora, kde mne Košář očekával. Vzal si kolo a pytle, rukavice jsem mu vyhodila z okna koupelny.“

Předseda soudu: „Věděl spoluobžalovaný, v kolik bude váš manžel odcházet?“

Smutná: „O tom jsem se mu zmínila už předtím.“

Prokurátor: „Přesto jste si domluvili signál.“

Smutná: „Jaký signál?“

Prokurátor: „Signál světlem.“

Smutná: „Aha. No ano, řekla jsem mu, že zhasnu světlo, jakmile Vladimír odejde z bytu.“

Předseda soudu: „Jak jste se v tu dobu k manželovi chovala?“

Smutná: „Byla jsem jako v mámení. Snad jsem si ani neuvědomovala, co dělám. Dokonce jsem ještě... ale ne, o tom nechci...“

Předseda soudu: „Dopovězte to!“

Smutná: „Ještě jsem také... byla jeho.“

Předseda soudu: „Popište manželův odchod z domu.“

Smutná: „Normálně jsem ho vypravovala na cestu a mluvila jsem s ním. Dala jsem mu také sto korun, které po mně žádal. A půjčila jsem mu vlastní náramkové hodinky, protože svoje měl porouchané. Když odešel, zhasla jsem.“

Prokurátor: „Uvědomovala jste si, že je to znamení pro Košáře?“

Smutná: „Cože...? Ano, zřejmě ano.“

Předseda soudu: „Jak daleko jste byl, pane obžalovaný, vzdálen od jejich domu, když tam zhaslo světlo?“

Košář: „Snad dvě stě metrů.“

Předseda soudu: „A pak?“

Košář: „Nasedl jsem na kolo, odjel na předem vyhlédnuté místo a ukryl jsem se za sněhové zábrany.“

Obhájce: „To jste již byl zcela rozhodnut čin spáchat?“

Košář: „Stále to ve mně mluvilo pro i proti.“

Prokurátor: „Co jste se vlastně snažil získat odstraněním manžela paní Smutné? Nebylo snad motivem i to, že jste s ní chtěl v budoucnu žít, přičemž jste věděl, že má našetřeny peníze a že časem zdědí domek?“

Košář: „Na jedno ani druhé jsem ani nepomyslel.“

Předseda soudu: „Co jste udělal ve chvíli, kdy se na silnici poblíž vašeho úkrytu ukázal Vladimír Smutný?“

Košář: „Vyčkal jsem, až mne přejde, pak jsem se tiše dostal přes příkop a přiblížil jsem se k němu.“

Předseda soudu: „A pak jste ho uhodil. Kolikrát?“

Košář: „Třikrát. Možná čtyřikrát.“

Předseda soudu: „Vykřikl?“

Košář: „Jsem přesvědčen, že ne.“

Předseda soudu: „Máme tu svědectví člověka, který v kritickou hodinu slyšel od místa činu výkřik.“

Košář: „Myslím, že nevykřikl. Takovou věc bych si pamatoval.“

Předseda soudu: „Byl jste si jist, že jste ho zabil?“

Košář: „Když upadl na zem, pochopil jsem, že je mrtev...“

Předseda soudu: „Paní obžalovaná, co jste dělala po odchodu manžela z bytu?“

Smutná: „Ležela jsem a v pokoji jsem nechala otevřené okno. Jednou či dvakrát jsem vstala a šla se oknem podívat.“

Prokurátor: „Jak se Košář po příchodu ohlásil?“

Smutná: „Písknutím.“

Prokurátor: „Kolik bylo asi hodin?“

Smutná: „Tak čtyři, přesně nevím... Šla jsem dolů a pustila jsem ho dovnitř. Předal mi peněženku, hodinky a pytle. Většinu věcí jsem hodila do kamen, kolo jsem uložila do sklepa.“

Předseda soudu: „Jak dlouho jste spolu hovořili?“

Smutná: „Jen pár vět. Spěchal. A zůstali jsme při řeči potmě.“

Předseda soudu: „Záměrně?“

Smutná: „Snad. Nevím.“

Předseda soudu: „Ptala jste se ho na něco?“

Smutná: „Zeptala jsem se, kde je. Jako můj manžel. Odpověděl, že v kanále.“

Prokurátor: „To byla první věta, kterou vyslovil?“

Smutná: „Ne. Jakmile jsem k němu dolů přišla, řekl: Jarmilo, bylo to strašné, tak jsem to udělal.“

● ● ●

Posledního dubnového dne soud rozhodl.

Předseda musel text rozsudku číst dvakrát. Když se totiž u jména inženýra Košáře ozvala slova „k trestu smrti“, Smutná omdlela a lékaři se až po několika hodinách podařilo přivést ji k plnému vědomí. Požadavek zákona, že obžalovaný musí vyslechnout plné znění rozsudku, se pak naplnil až při dalším čtení. Takže: smrt pro Košáře a čtyřicet let vězení pro Smutnou.

Oba se odvolali.

Košář a jeho obhájce nesouhlasili především s označením činu jako „vraždy za zvlášť přitěžujících okolností“ a oponovali tím, že bezcitností a zákeřností je poznamenána téměř každá vražda. „Nacházel jsem se v neobvyklém postavení, těsně po sebevraždě matky,“ napsal ve svém odvolání odsouzený, „také jsem přecenil nebezpečí, které Smutné hrozilo. Čin jsem nevykonal chladnokrevně, jak se uvádí, byl jsem naopak natolik rozrušen, že jsem oběť napadl více než sto metrů od místa zamýšleného úkrytu mrtvolky a tuto vzdálenost jsem musel usmrceného vléci po silnici. Absolutní trest v mém případě nemůže obstát a vyznít spravedlivě. Měl bych sílu společnosti ještě něco dát.“ Jarmila Smutná slovy svého

V betonové propusti přes týden leželo nehybné tělo...

obhájce vyjádřila nespokojenost nad tím, že soud „úvahu o vině zaměřil na osobu a jednání spoluobžalovaného Košáře, ale pak tyto nepříznivé úvahy vztáhl též na ni“. Pociťovala ve výši trestu zejména represivní prvek, nikoli snahu o převýchovu.

Odvolací řízení se konalo o několik měsíců později.

Prokurátor: „Vy sám jste, pane obžalovaný, v průběhu předšlého soudního líčení požadoval pro sebe trest smrti. Kdy jste dospěl k závěru, že by takový trest byl nespravedlivý?“

Košář: „Až po rozsudku.“

Obhájce: „Opakujte, co jste mi řekl před závěrečnými vyjádřeními.“

Košář: „Byl jsem rozhodnut trest přijmout.“

Obhájce: „Když se vás u soudu ptali na důvody činu, mluvil jste o rozhodujícím vlivu situace, která se vytvořila.“

Košář: „Ano, udělal jsem to z lásky k bližnímu. Cítil jsem se jí zavázán.“

Obhájce: „Smutná vám líčila svého manžela jako zlo?“

Košář: „Ano, přesně tak...“

Předseda odvolacího soudu: „Paní obžalovaná, proč jste se chtěla zbavit manžela?“

Smutná: „Bála jsem se ho... Vdala jsem se bez lásky.“

Prokurátor: „Co bylo silnější? Pocity, které vás přitahovaly k ing. Košarovi, nebo to, co vás odpuzovalo od manžela?“

Smutná: „Ani jedno z toho. Byl to strach.“

Rozsudek v odvolacím líčení změnil Košarovi trest smrti na čtvrt století odnětí svobody, odvolání Jarmily Smutné zamítl. Hrdelní případ skončil tentokrát rozhodnutím pro život. Pětadvacet a čtyřadvacet. Jediný rok trestu dělil před tváří světské spravedlnosti odpovědnost ženy–spoluiniciátorky od viny jejího milence–vykonavatele.

EPILOG

Káva v cibulákovém hrníčku.

Nesčíslněkrát mi tento nápoj někdo nabídl, tentokrát tak učinila žena, která pomáhala zabít svého muže. Zde, mezi stěnami této místnosti, tady Vladimír Smutný naposledy vní-

mal světlo, pak již jen tmu noci – a tmu smrti. Dívám se jí na ruce: má nakrátko ostříhané nehty a prsty se jí chvějí.

„Přibrala jsem... tam,“ říká bez souvislosti.

Jako kdybych ji předtím znal. Krčím rameny. Z čistě mužského hlediska je to pořád ještě ženská, na kterou se chlap rád podívá. Macatá a se smyslnými ohníčky v očích. Jak asi ve vězení té své živočišnosti vychází vstříc? Napadají mě dvě základní a vlastně jediné možnosti. Ale vím, že se právě na tohle téma mluvit nedá. A není k tomu ani důvod.

„Přála bych si, abyste se na nic neptal,“ žádá náhle, jako kdyby mi četla myšlenky.

Namítám: „Odpověděla jste, paní Smutná, na můj dopis. A napsala jste, že jste ochotna si se mnou popovídat.“

„Popovídat si... to je něco jiného, než odpovídat na otázky,“ vysvětluje, sladí si kávu třemi kostkami, a když si všimne, že ji sleduji, žensky provinile se usmívá.

„Nebudu se ptát,“ slibuji.

O chvíli později už nejsme sami. Hovor má pak střídavou intenzitu, chvílemi vážne, to při vzpomínkách, jež mění dialog a trialog v mlčenlivý monolog na společné téma, jindy se věty ozývají hlučně a neodbytně. Podivné souhvězdí se sešlo u jídelního stolu pokrytého bílým ubrusem. Kriminalista, kterému jsme v příběhu říkali kapitán Dohnal, žena, jež dostala jméno Smutná, a vypravěč, který se dle slibu spíš jen díval, popíjel a poslouchal. Jarmile Smutné tehdy – bylo to před mnoha lety – už amnestie odškrtly nějaký ten rok z celkového výměru trestu, přece jen však ještě dost zbývalo. Trest jí byl ze zdravotních důvodů přerušen. Přijela sem a nelze jí závidět pocit, když v tomto bytě poprvé po dlouhé době objala své dvě dcerky – jež mezitím dospěly, a svého otce. Vede se řeč o vězení. Ale především o chvílích, které jí, jak říká, připadají jako horečnatý sen, a během nichž přestal dýchat její manžel. A také o Jaromíru Košarovi, kterého prý už nikdy nechce vidět.

„Měla jsem ho ráda, strašně ráda,“ svěčuje se, „ale jeho blízkost by mi připomínala náš čin.“

Mluví se o klikatých zákratech života, o skutečích, které by člověk chtěl vzít zpět, vymazat, anulovat, zničit, o pocitech kriminalisty ve chvíli, kdy se setkává s člověkem, kterého dostal na půl života za mříže. Padnou slova o nedaleké samotě Košarových, která se stala tehdy svědkem dvou sebevražd – Košarova matka se oběsila a jeho otec skočil do studně, když se dozvěděl o synově činu a manželčině smrti. Je řeč o tom, že Jarmile Smutné děti odpustily, ale ona sama prý sobě odpustit nemůže, což kupodivu nezní v té chvíli jako fráze, a také se mluví o svědomí, lehkomyšlnosti, tvrdém i měkkém srdci, zločinu a trestu.

„Jeďte už, prosím,“ říká paní Smutná těsně po obědě.

„Proč?“

„Nechci, abyste se setkali s dcerou. S tou mladší. Bude se vracet ze školy.“

Dcerku, která už je vlastně slečnou, vidím pak z okénka vozu na silnici, kousek od hřbitova, kde jsem před několika hodinami potkal modlíci se krutou stařenku. Kytice rudých mečíků možná mezitím ještě znatelněji vybledla. Položila ji na hrob svého manžela žena, kterou nadosmrti poznamenala jedna jediná a nyní už dost vzdálená deštivá noc.

V příloze byly použity fotografie přetištěné ze soudobého tisku z autorova archivu

**Pachatel –
před nelítostným
objektivem
služebního fotoaparátu**